«Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων,
εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς ...»:
Οἰκοδομώντας ἕνα οἰκολογικὸ ἦθος

Νικόλαος Ἀσπρούλης - π. Ἀμφιλόχιος Μῆλτος
(ἐπιμέλεια)

«Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς ...»: Οἰκοδομώντας ἕνα οἰκολογικὸ ἦθος

Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος
Βόλος 2023

ISBN: 978-618-5375-29-4

Διόρθωση δοκιμίων: Χρῖστος Ξενάκης, κλασσικὸς φιλόλογος
Στοιχειοθεσία: Κωστῆς Δρυγανάκης
Σχεδιασμὸς ἐξωφύλλου: Ἐλισάβετ Μήλτου
Τυπογραφεῖο: Παλμὸς

© γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα σὲ ὅλο τὸν κόσμο:
Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, 2023

Ἐκδοτικὴ Παραγωγὴ:
Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος - Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου
Συνεδριακὸ Κέντρο Θεσσαλίας
Μελισσάτικα, Βόλος
Τηλ. 2421093553 & 2421093573, fax 2421077115
Ταχυδρομικὴ Διεύθυνση: Τ.Θ. 1073, Βόλος 380 01

www.ekdotikidimitriados.org · www.acadimia.org
e-mail: ekdotiki.dimitriados@acadimia.org ·
info@acadimia.org · volosacademypublications@gmail.com
Facebook: Volos Academy for Theological Studies
Instagram: VolosAcademyTheologicalStudies
Twitter: @VolosAcademy1

Ἀφιερώνεται
στὴν Α. Θ. Π.
τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη
κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟ

Περιεχόμενα

Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἁλμυροῦ Ἰγνάτιος
Πρόλογος 11

Νικόλαος Ἀσπρούλης - Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιος Μῆλτος
Εἰσαγωγικὸ Σημείωμα 15

Μέρος Α΄:
Ὄψεις τῆς κλιματικῆς κρίσης
καὶ ἡ Ὀρθόδοξη θεολογία

Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἁλμυροῦ Ἰγνάτιος
Ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν ἀπέναντι στὴν κλιματικὴ κρίση 19

Ἑλένη Ἀντωνοπούλου
Ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ διαβαίνει τὸ κατώφλι τῆς Ἑλλάδας.
Γιατὶ συμβαίνει αὐτὸ καὶ πῶς πρέπει νὰ δράσουμε; 23

Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιος Μῆλτος
Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἱερέας τῆς κτίσεως. Ἐξηγώντας τὸ
ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν κλιματικὴ κρίση μὲ βάση
τὴν οἰκολογικὴ θεολογία τοῦ Μητροπολίτου Περγάμου
Ἰωάννου (Ζηζιούλα) 39

Σωτήριος Ἰ. Μπαλατσούκας
Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ Φυσικό περιβάλλον 49

Νικόλαος Ἀσπρούλης
Μπορεῖ ἡ θεολογία νὰ σώσει τὸν κόσμο
ἀπὸ τὴν κλιματική κρίση; 55

Μέρος Β΄:
Ὁ Ἅγιος Ἀμφιλόχιος τῆς Πάτμου καὶ ἡ προστασία τοῦ περιβάλλοντος

Ἀρχιμ. Ἀντίπας Νικηταρᾶς
Ὁ Ἅγιος τοῦ περιβάλλοντος 79

Νίκος Τσιρέβελος
Ἕνας οἰκολόγος Ἅγιος πρὶν ἀπὸ τὰ οἰκολογικὰ κινήματα: Ἅγιος Ἀμφιλόχιος τῆς Πάτμου 95

Μέρος Γ΄:
Τό δέντρο στὴν ἱστορία καὶ τὸ σήμερα

Εὐλαμπία Τσιρέλη
Τὸ δέντρο στὸν μῦθο καὶ στὴ Βίβλο μὲ ἀναφορὲς στὴ σύγχρονη περιβαλλοντικὴ κρίση 113

Ἀρχιμ. Ἀντίπας Νικηταρᾶς
Τό δέντρο, ἡ πρώτη παρέα τοῦ ἀνθρώπου 119

Λίστα συγγραφέων 137

Ευρετήριο ονομάτων 139

Μητροπολίτης Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ
Ἰγνάτιος

Πρόλογος

Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία συχνὰ θεωρεῖται ὡς μία θρησκευτικὴ ἔκφραση ποὺ ἐνδιαφέρεται κυρίως γιὰ τὸ «ἐπέκεινα», τὴ μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ ἕναν «ἄλλο κόσμο» πού ἀναμένει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἐσφαλμένη αὐτὴ ἀντίληψη παραθεωρεῖ ὅτι στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ Χριστανισμοῦ βρίσκεται ἐξίσου τὸ ἐδῶ καὶ τὸ τώρα, ὁ ὅλος ἄνθρωπος, καὶ ὄχι μόνον ἡ ψυχὴ του, μαζὶ μὲ τὸν περιβάλλοντα κόσμο του καὶ μὲ ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν ὕπαρξή του.

Ἀνάμεσα δὲ στὰ σύγχρονα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ λαμβάνουν πλέον κυριολεκτικὰ ὑπαρξιακὲς διαστάσεις, κεντρικὴ θέση, ἀναμφίβολα, κατέχει τὸ λεγόμενο οἰκολογικὸ πρόβλημα. Ἂν τὰ προηγούμενα χρόνια τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἔμοιαζε σὲ πολλοὺς μᾶλλον θεωρητικό, ἡ λεγόμενη κλιματικὴ κρίση εἶναι πλέον πασιφανὴς καὶ μᾶς ἀγγίζει ἐπικίνδυνα καὶ ἀπειλητικά. Μπροστὰ στὴ νέα αὐτὴ πραγματικότητα, ἡ ὁποία πλέον κινητοποιεῖ εὐρύτερα τοὺς πολιτικοὺς φορεῖς καὶ τὴν κοινωνία τῶν πολιτῶν, ἡ Ἐκκλησία μας δὲν μπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ μείνει ἀδιάφορη, πόσο μᾶλλον, ἐφόσον, ὅπως ἔχει ὀρθὰ παρατηρηθεῖ, τὸ οἰκολογικὸ ζήτημα εἶναι πρωτίστως πνευματικὸ καὶ ἀνθρωπολογικὸ πρόβλημα.

Ἡ ἀναγνώριση τῆς ἀνθρώπινης ὑπαιτιότητας γιὰ τὴν κλιματικὴ κρίση ὁδηγεῖ στὴ σημασία τῆς κάθε ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς. Τὸ περιβαλλοντολογικὸ εἶναι βέβαια ἕνα παγκόσμιο πρόβλημα, τὸ ὁποῖο, ὅμως, ἀπαιτεῖ τοπικὲς λύσεις, τὶς ὁποῖες θὰ ἐνσαρκώσουν ὄχι μόνον τὰ κράτη καὶ οἱ μεγάλες ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ καὶ οἱ μεμονωμένοι πολῖτες. Στὸ ἐπίπεδο τῆς κοινωνίας τῶν πολιτῶν, ἡ Ἐκκλησία μας, εἰδικὰ στὶς παραδοσιακὰ λεγόμενες ὀρθόδοξες χῶρες, διατηρεῖ ἀκόμη μία ἀξιοση-

μείωτη ἐπιρροὴ, τὴν ὁποία, ὡστόσο, δὲν ἔχει μέχρι τώρα ἀξιοποιήσει γιὰ τὴν εὐαισθητοποίηση τῶν πιστῶν γιὰ τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα.

Μὲ βάση τὸ σκεπτικὸ αὐτὸ προέκυψε ἡ συνεργασία τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, τοῦ Ἐρευνητικοῦ Κέντρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας μὲ τὸν περιβαλλοντικὸ ὀργανισμὸ WWF Ἑλλὰς στὴν ὑλοποίηση τοῦ πιλοτικοῦ Προγράμματος «Πράσινη Ἐνορία καὶ παράλληλες δράσεις», τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει διάφορες οἰκολογικὲς πρωτοβουλίες (ὅπως π. χ. ἡ ἔκδοση τοῦ ἀγγλικοῦ βιβλίου *The Orthodox Church addresses the climate crisis*, 2021 ἢ ἡ διοργάνωση διαδικτυακοῦ συνεδρίου μὲ θέμα «Οἱ καλὲς πρακτικὲς τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς κλιματικῆς κρίσης, ἐνόψει τῆς 26ης Διάσκεψης τοῦ ΟΗΕ γιὰ τὴν κλιματικὴ ἀλλαγὴ» στὶς 21 Ὀκτωβρίου 2021), ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάδειξη μίας οἰκολογικῆς, Πράσινης, Ἐνορίας γιὰ τὴν ὁποία ἐπελέγη ἡ Ἐνορία τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Νέας Ἰωνίας Βόλου.

Μὲ τὸ ἀνὰ χείρας βιβλίο ἐκδίδονται οἱ ὁμιλίες οἱ ὁποῖες πραγματοποιήθηκαν στὸ πλαίσιο τῶν δράσεων τῆς Πράσινης Ἐνορίας, καί, συγκεκριμένα, στὴ σειρὰ μηνιαίων Ὁμιλιῶν μὲ θέμα «Ἐκκλησία καὶ κλιματικὴ κρίση» ποὺ ἔλαβαν χώρα στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Ἱ. Ν. Εὐαγγελιστρίας, κατὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔτος 2021-2022. Ἡ ἔκδοση αὐτὴ καθιστᾶ εὐρύτερα προσβάσιμες τὶς χρήσιμες καὶ ἐνδιαφέρουσες αὐτὲς εἰσηγήσεις πού ὑπηρετοῦν τὸν γενικὸ σκοπὸ τῆς Πράσινης Ἐνορίας, δηλαδὴ τὴν προβολὴ τῆς οἰκολογικῆς διάστασης τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, τὴν ἐνημέρωση καὶ τὴν οἰκολογικὴ εὐαισθητοποίηση τῶν πιστῶν χριστιανῶν. Στὸν σκοπὸ αὐτὸ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι θὰ συμβάλει ἀποφασιστικὰ ἡ ἀνάγνωση τῶν σελίδων ποὺ ἀκολουθοῦν.

Ὀφείλουμε θερμὲς εὐχαριστίες στοὺς συγγραφεῖς αὐτοῦ τοῦ τόμου καὶ ὁμιλητὲς στὴν Πράσινη Ἐνορία γιὰ τὸν κόπο ποὺ κατέβαλαν καὶ τὴν οὐσιαστικὴ συνεισφορὰ τους ὄχι μόνο στὸ ταπεινό μας ἐγχείρημα, ἀλλὰ στὴν ὅλη προσπάθεια νὰ ἀναδειχθεῖ τὸ οἰκοφιλικὸ μήνυμα τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἡ ἐπιμέλεια τοῦ συλλογικοῦ αὐτοῦ τόμου ἔγινε ἀπὸ τοὺς συνεργάτες μας καὶ ὑπεύθυνους γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς Πράσινης Ἐνορίας, τὸν Ἀρχιμ. Ἀμφιλόχιο Μῆλτο, Γραμματέα τῆς Ἱ. Μητροπόλεώς μας καὶ Προϊστάμενο τῆς Πράσινης Ἐνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας Νέας Ἰωνίας καὶ τὸν Δρ Νικόλαο Ἀσπρούλη, Ἀναπλ. Διευθυντὴ τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴ γενικὴ εὐθύνη τῆς ὑλοποίησης τοῦ Προγράμματος, τοὺς ὁποίους, ἐπίσης, ὁλόθυμα εὐχαριστοῦμε.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀφιερώνεται ὀφειλετικῶς καὶ εὐγνωμόνως στὸν Παναγιώτατο Οἰκουμενικό μας Πατριάρχη κ. κ. Βαρθολομαῖο, τὸν δικαίως καὶ προσφυῶς ἀποκαλούμενο «Πράσινο Πατριάρχη», μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπισήμου ἐπίσκεψεώς του στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Δημητριάδος ἀλλὰ καὶ στὸν Ἱερὸ Ναὸ Εὐαγγελιστρίας Νέας Ἰωνίας Βόλου (τὴν 24η Ἰουνίου 2023), στὴ φιλοδοξοῦσα νὰ καταστεῖ ἡ πρώτη Πράσινη Ἐνορία στὴν Ἑλλάδα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ ὅσα καταγράφονται ἐδῶ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπήχηση καὶ ἐπιμέρους καρποὶ τῶν οἰκολογικῶν πρωτοβουλιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς προφητικῆς διδασκαλίας τοῦ ὁραματικοῦ Προκαθημένου τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Ἰούνιος 2023